

Transpozície arabských makamátov

V nasledujúcom texte priblížime transpozície vybraných arabských makamátov. Ich charakteristickým znakom je, že makamáty s krížikmi (vrátane štvrttónového zvýšeného označenia tónov) sa tvoria na piatom stupni a makamáty s predznamenaním „b“ na štvrtom stupni.

Makám Rast a jeho transpozície utvorené na piatom stupni . Šípky označujú štvrttónové zvýšenia. Oblúčiky - počet štvrttónových intervalov medzi hlavnými tónmi makámu.

Musical notation showing the Makám Rast scale and its transpositions on the fifth degree. The notation includes a base scale and several transposed versions, each with a label in Persian/Arabic script. Vertical arrows indicate the transposition from the base scale. The labels are:

- راست دو دیز و عربة زركلاه
- راست فا ديز و عربة حجاز
- راست سي و كوشت
- راست مي و بوسليك
- راست لا و هشيران
- راست ري و دوگاه
- راست حوّل و نوا
- عربة حوّل قرار و بگده
- راست دو

Makám Rast a jeho transpozície utvorené na štvrtom stupni. Vedľa hlavného - základného makámu sa nachádzajú jeho dva modifikované makamáty: makám Sóznač a Sózdalár. Šípky označujú štvrttónové zníženia. Okrem štvrttónového zníženia sa tu uplatňujú i ďalšie zaujímavé označenia. Napríklad v druhej transpozícii na prvej note makámu, ako i v šiestej a siedmej transpozícii v tzv. predznamenaní. Ich význam je možné „vyčítať“ z notového zápisu.

Musical notation showing the Makám Rast scale and its transpositions on the fourth degree. The notation includes a base scale and several transposed versions, each with a label in Persian/Arabic script. Vertical arrows indicate the transposition from the base scale. The labels are:

- راست دو بيسول و عربة كوشت
- راست حوّل بيسول و عربة صبا
- راست ري بيسول و عربة زركلاه
- راست لا بيسول و عربة قرار حصار
- راست مي بيسول و عربة كورد
- راست سي بيسول و عربة صميم هشيران
- راست فا و چهارگاه
- راست دو
- سلام المنقرعة
- سلام (سوزدلار)
- سلام (سوزناك)

Makám Bajati a jeho transpozície utvorené na štvrtom stupni. Vedľa základného prvostupňového odvodeného makámu Bajati od makámu Rast sa nachádzajú jeho druhostupňové odvodené makamáty – Žihárka, Zerkóla, Šúri, Sabá.

بیاتی لا ییول (حرية قرار حصار)
 بیاتی سی ییول (حرية كورد)
 بیاتی سی ییول (حرية صميم)
 بیاتی فا (جهازگاه)
 بیاتی دو (راست)
 بیاتی سول (نوا)
 بیاتی ری (دوگاه)
 بیاتی لا (سینتی)
 بیاتی شورى (قره حصار)
 زنگلاه
 چهارگاه
 سبأ

Makám Bajati a jeho transpozície utvorené na piatom stupni

بیاتی لا ییول (حرية صميم عشيران)
 بیاتی ری ییول (حرية كورد)
 بیاتی سول ییول (حرية حصار)
 بیاتی دو ییول (حرية زركولاد)
 بیاتی فا ییول (حرية حصار)
 بیاتی سی (سكواشت)
 بیاتی سی (پوليك)
 بیاتی لا (سینتی)

Makám al Sika a jeho transpozície utvorené na piatom stupni. Vedľa základného makámu al Sika sa nachádzajú druhostupňové odvodené makamáty radu al Sika (Irak, Raha, al Anwah, Bastinikár, al Huzán, Mustaár).

سبکاه می نصف دیز (نک و سبک) (سبکاه لا نصف دیز (نم صمیم)

سبکاه دی نصف دیز (نم کورد)

سبکاه سول نصف دیز (نم حصار)

سبکاه مو نصف دیز (نم زکولاد)

سبکاه فا نصف دیز (نم حصار)

سبکاه می نصف بیسول (عراق)

سبکاه می نصف بیسول (سبکاه)

السلام المنقرعة (عراق)

راسا الأرواح (السنار)

السنار

• ۲ ۱ ۲ ۱ ۲ ۱ ۲

Makám al Sika (používa sa aj rozšírené označenie o slovo maja) a jeho transpozície utvorené na štvrtom stupni. Uplatňujú sa viac – menej len v západných arabských štátoch. V ľavom hornom rohu sú označené intervalové vzdialenosti medzi dvoma nasledujúcimi transpozíciami.

سبکاه // می فا (نم کورد)

سبکاه // می فا (نم صمیم عشیران)

سبکاه // فا ذک (نک و سبک)

سبکاه // دو ذک (نک کراشت)

سبکاه // سول ذک (نک حجاز)

سبکاه // ری ذک (نک زکولاد)

سبکاه // لا ذک (نک حصار)

سبکاه نوا (سبکاه)

سبکاه (سبکاه)

سبکاه (سبکاه)

K rytmickým modelom

V závere tejto štúdie sa pokúsime našich čitateľov v kondenzovanej forme informovať o niektorých hudobno - rytmických modeloch, ktoré vychádzajú z klasických rýmov arabskej poézie. Bude to len stručné nasmerovanie orientácie záujemcov o túto zaujímavú a dôležitú hudobno – výrazovú problematiku. Rytmické modely použijeme najmä z tvorby al Mouwach, kde spojitosť spevu s napísanou poéziou zohráva dôležitú úlohu pri tvorbe rytmického sprievodu hudobnej skladby. Spomenutý typ tvorby má historické korene v 11. storočí, v dobe vládnutia arabského rodu al Maruanovcov v Andalúzii. Do arabských miest sa tento typ tvorby (ako i al Nóba) rozšíril v 15.storočí po dobytí mesta Córdoba vojskami španielskej kráľovnej Izabely („španielskych Arabov“ po vojenskej prehre srdečne vítali na islamských územiach, ako aj ich kultúrne prejavy). Tvorba al Mouwach stvárňovala krásy prírody, vzťahy medzi ľuďmi, lásku a podobne. V arabských krajinách sa dokonca zaužívalo i označenie „arabská rozkvitnutá záhrada“. Hudobníci ich rým počas predvedenia dokonca prispôbovali nielen dennodenným životným zmenám, ale i nárečovým zvyklostiam (podľa toho, kde skladby predvádzali - rým poézie prispôbovali tak, aby zodpovedal požiadavkám a vkusu poslucháčov, usadlíkov v určitom regióne)³². Z uvedeného vyplýva, že niektoré veršovo - rytmické či hudobno -rytmické modely sa môžu v odbornej literatúre vyskytnúť i vo viacerých modifikáciách. Dôležitým faktorom al Mouwach bol i výber makámu a jeho prispôbenie farbe mužského hlasu, ako i významu slov.

³² Zmeny boli označované termínom Alchgra – čo znamená, že slová na konci veršov sú použité v určitom nárečovom vyjadrení, prípadne v inom jazyku.

الشعر: قديم وصلته من مقام الحجاز كركرد الإيقاع
اللحن: قديم موشح يا بلجة الروح يورك سماعي

إيقاع يورك سماعي

Notová ukážka s arabským veršom je z tvorby al Mouwach, pochádzajúca od anonymného autora (je to označené arabským písmom v pravom hornom rohu). V strede je označený makán al Hidžas kar kord, v ľavom hornom rohu je pomenovaný rytmický model york samai (v notovom zázname je zapísaný pod skladbou). Rytmický model označuje doby prízvučné (prvá a štvrtá doba) a neprízvučné nad notami (arabským písmom je nad modelom znovu označený rytmus york samai, ktorý je potrebné čítať odzadu - je označený v jednom riadku oproti označeniu v ľavom hornom rohu). V treťom riadku notovej osnove sa nachádza tzv. chána (jej začiatok je označený roztrapateným kruhom, trvá až do konca štvrtého riadku notovej osnove), ktorá interpretom umožňuje stupňovať účinok zážitku na poslucháčov, pred opakovaním základnej melódie, ako i textu. Je to možné vyjadriť i tak, že v procese interpretácie sa špecifické hudobné úseky skladieb, ako i určité modely individualizujú, čím získavajú osobitné hudobnoestetické a sémantické kvality.

V arabskej kultúre sa uplatňuje 16 veršových rytmických modelov. Sú zložené z ôsmich veršových rytmických modelov, ktoré sa nasledovne označujú:

1.- *Fáulon*, 2.- *Mafailon*, 3.- *Mutafailon*, 4.- *Mustafalon*, 5.- *Failáton*, 6.- *Fáj lon*, 7.- *Fáulaton*, 8.- *Mufailaton*. Uvedené modely pochádzajú z troch koreňov slov: *al Sabab* (príčina), *al Watard* (klin), *al Fasilah* (pauza).

Rytmické modely:

Four musical staves illustrating rhythmic models. Each staff has a treble clef and a key signature of one sharp (F#). Above each staff is Arabic script representing the rhythm. The first staff is in 2/4 time, the second in 4/4, the third in 3/4, and the fourth in 3/8.

V tvorbe al Mouwach sa používajú aj rôzne kombinované rytmické modely ako napríklad al Šambar 48/4, al Mohažr 14/4, al Darfan 13/8, al Samai al Takil 10/8 atď.

Musical staff for al Šambar 48/4. It features a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 48/4 time signature. The staff contains a sequence of notes and rests, with Arabic script 'الشمبر' and 'میزان 48/4' above it.

al Šambar 48/4

Musical staff for al Mohažr 14/4. It features a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 14/4 time signature. The staff contains a sequence of notes and rests, with Arabic script 'المهاجر' and 'میزان 14/4' above it.

al Mohažr 14/4

Musical staff for al Darfan 13/8. It features a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 13/8 time signature. The staff contains a sequence of notes and rests, with Arabic script 'الطرفات' and 'میزان 13/8' above it.

al Darfan 13/8

Musical staff for al Samai al Takil 10/8. It features a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 10/8 time signature. The staff contains a sequence of notes and rests, with Arabic script 'السماعي الثقيل' and 'میزان 10/8' above it.

al Samai al Takil 10/8

Rytmický sprievod hráči realizujú na rytmických hudobných nástrojoch, ako napríklad al Durff , al Naqrah a podobne.

Názov: **Hudobno – pedagogické interpretácie 9**

Zodpovedný redaktor : Jozef Vereš
Technická úprava: Edmund Newman
Odporučili do tlače: Helena Červeňová, Rašid Kishi
Nakladateľ: RZ SHÚ Nitra
Rok vydania: 2004
Vydanie: prvé
Rozsah: 91 strán, AH – 2
Náklad: 150 ks
Tlač: Oto Kanás – Polygrafické služby

ISBN 80 – 969174 – 1 – 2
EAN 9788096917419